

THEMA: REFLECTIE

- 3** – Reflectie bij de natuurkunde
- 5** – Filippine, puzzel voor kinderen
- 6** – Mondig. Bondig. Duurzaam.
- 7** – De geschiedenis van de toekomst
- 8** – Bent u ...?
- 9** – Column: Plotinus
- 10** – Met StayTuned naar Parijs!
- 11** – Gedicht van de maand
- 12** – Van Amsterdam naar veraf en terug
- 14** – Uit de kerkenraad
- 16** – Toelichting bij de Agenda
- 18** – Agenda
- 19** – Collectiebestemmingen
- 20** – Kerkdiensten

Een gelukkige man op weg naar de hemel

Door Marit van der Meulen

Op de Berggasse 19 in Wenen staat een groot huis. Boven woont de familie Freud. Beneden is de praktijk. Een kamer vol beeldjes uit Egypte en Griekenland. Middenin een sofa. Achter de sofa Sigmund Freud.

'Vertel maar wat u allemaal denkt.' Freud hoort een droom waarin vijf witte wolven met grote staarten stil en zwijgend door een raam kijken. 'Ik was nog maar heel klein, toen ik dat droomde,' vertelt de man. En Freud hoort van de vader van een klein jongetje dat nooit meer op straat wil omdat hij bang is dat een paard om zou kunnen vallen en de hele koets mee zou trekken. En hij hoort van een meisje dat maar blijft hoesten.

Ik ben analytica. Natuurlijk heb ik Freud niet gekend. Maar ik heb in mijn opleiding wel veel van hem gelezen. En ik ben net als de Wolvenman, de vader van het jongetje met de paardenfobie en Dora, die maar blijft hoesten, in analyse geweest. En nu heb ik zelf een werkkamer met een bank.

Freud? Dat is toch die man, die zegt dat alle jongens met hun moeder naar bed willen en die niets moet hebben van godsdienst? Die man die zo op vrouwen neerkijkt?

Nee hoor! Freud probeert zijn hele leven lang te bedenken hoe kleine kinderen de wereld beleven en hoe ze reflecteren op dat wat om hen heen gebeurt.

Ik heb mijn huis verbouwd. Nou ja, laten verbouwen. Ik heb hoge deuren tot het plafond. Ik heb een gangetje bij mijn slaapkamer getrokken en in mijn gele badkamer zie ik alleen nog het zwarte streepje. In een ander huis ligt mijn doodzieke broer Jaap al meer dan een jaar in bed. Hij probeert te leven. 'Ik heb mijn ogen nog,' zegt hij. 'Ik lees en ik denk aan mijn brommer. Mijn brommer, die me overal heen bracht.'

Als ik thuis kom – mijn spullen zijn opgeslagen, de verhuizer zal zo komen – kijk ik uit het raam. Ik zie een man, hoog in de lucht. Hij loopt naar boven. 'Daar loopt Jaap eindelijk naar de hemel,' denk ik. 'Ik voel me gelukkig. Ik ga naar een nieuw leven met een gele badkamer.'

Lees verder op pagina 2

De man in de lucht op weg naar de hemel valt. Het is de koorddanser. Een helikopter heeft een lijn gespannen van het ene hoge gebouw naar het andere. Ik schrik, maar hij is gezekeerd. Mijn maag draait. En mijn badkamer zie ik alleen nog het zwarte streepje.

De Berggasse bellen kan niet. Ik ben gelukkig en mijn broer is doodziek.

Ik denk aan Eva. Eva verveelt zich in het paradijs waar alles mooi en volmaakt is. Ze verlangt naar iets, maar naar wat? Zelfs een vrijpartij met Adam kan haar opeens niet meer gelukkig maken. Ze wil iets ontdekken, iets weten, ergens achter komen. De rode appels van de boom van goed en kwaad, lokken haar toe. 'Eet niet van die appels. Ook geen hapje.' Ze staat bij de boom en kijkt. En neemt haar besluit.

Mijn vader was predikant. 'Van de dood maken we ons geen voorstelling,' zei hij. 'Van God trouwens ook niet.' 'Het leven is een ontvangen geschenk.' Mijn grootvader was voorzitter van de kerkenraad. Hij liep voor de predikant uit – soms mijn vader – naar de preekstoel. Hij gaf de predikant een hand en ging in de bank zitten. Zijn blik verraadde dat hij mij gezien had.

Ik ben drie als ik dit allemaal hoor. Ik heb een plaatje gezien van een soort Sinterklaas in de hemel. Daar mag ik dus niet aan denken. God vliegt niet op een wolk je door de lucht. En God heeft geen toverstafje om je broer beter te maken. Ik heb met Kerst gezien hoe mijn vader op de preekstoel even omhoog kijkt naar God en iets tegen Hem zegt. En ik hoor met stomme verbazing mijn ouders' bekentenis: ze hebben gelogen. Sinterklaas bestaat niet. Ik had te veel vragen gesteld over de onsterfelijkheid van Sinterklaas. En te vaak mijn ouders laten weten dat ik liever wilde dat zij het eeuwige leven zouden hebben. Toen gaven mijn ouders mij van de boom van goed en kwaad te eten. Het paradijs bestaat niet.

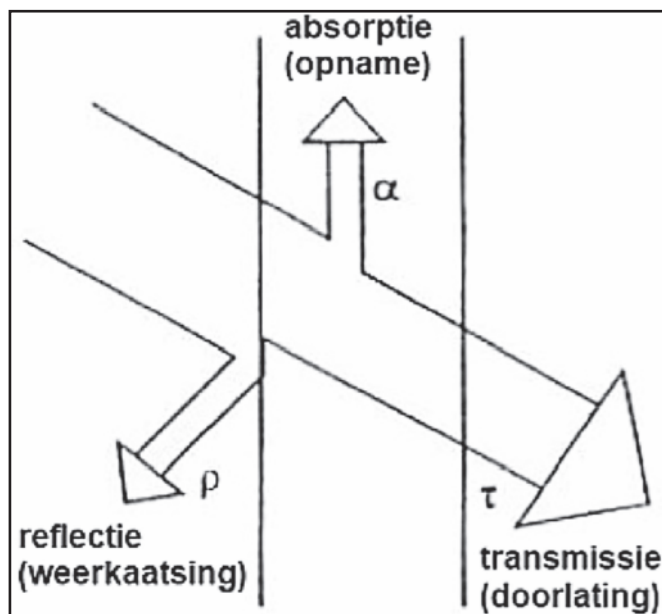
Freud heeft zijn hele leven gereflecteerd op het geheugen van kleine kinderen. Kleine kinderen interpreteren het leven van hun ouders. Ze hechten betekenis aan dat wat ouders zeggen. En wat ze doen en wat ze voelen. Mijn vader verloor zijn grote broer toen hij twaalf jaar oud was. Zo ontdekte mijn vader dat God geen wonderen verricht. Hij probeerde mijn grootmoeder te troosten door dan maar over de wereldziel van Plato te vertellen, waar we allemaal deel aan hebben. Ze bleef toch huilen. Freud dacht er in de Berggasse 19 over na. Alle kinderen houden soms meer van mama en soms meer van papa. En alle ouders vinden dat moeilijk. Het is nu eenmaal het fijnste om de liefste te zijn. En alle kinderen maken de actualiteit van de geschiedenis mee. Soms is de actualiteit gelukkig, zoals de mijne in het noorden van Friesland en later in Amsterdam. Soms is het oorlog. Soms sterft je grote broer als jij pas twaalf bent, soms is je jongere broer heel lang ziek terwijl jij toch echt de oudste bent.

Psychotherapie is nadenken over en reflecteren op dat moeilijke. Op bang zijn voor wolven voor het raam, voor paarden die omvallen of op meisjes die blijven hoesten. Ik laat Freud nadenken over een gele badkamer, een broer die eindelijk even naar de hemel loopt en gelukkig is. En over een vader, die zei dat we ons geen voorstelling maken van God. En ook niet van de dood. En dan weet ik het. Dat mijn vader het ook dacht. Dat zijn broer gelukkig naar de hemel liep. Waar God ...

We schillen een appel, mijn dode vader, mijn broer met zijn ogen en ik. Het paradijs stopt. Dat kan niet anders. Maar, misschien ...

Marit van der Meulen

Waarom ik beloofde dit stukje te schrijven, is me eigenlijk een raadsel. Misschien heeft het te maken met de stemming die altijd ontstaat op zondag na de kerkdienst. Iedereen is nog even stil, een beetje navoelend. Voor gedachten zijn dan weinig woorden nodig. We zitten allemaal met onze eigen invalshoek. Reflectie bij ieder van ons maakt dat het licht van de ochtend nog even blijft hangen.

Reflectie bij de natuurkunde

Door Bram Ledeboer

In de natuurkunde betekent reflectie dat licht of geluid terugkaatst. Een golf komt een grens tegen – dan gebeurt er van alles. De golf wordt herkenbaar teruggekaatst, of soms in een veranderde vorm. Dat beeld spreekt me aan: ook in het leven botsen we op grenzen – tussen mensen, tussen ideeën, tussen geloof en twijfel – en telkens komt er iets terug. Wat ik in die weerkaatsing zie, zegt misschien meer over mijzelf dan over de ander.

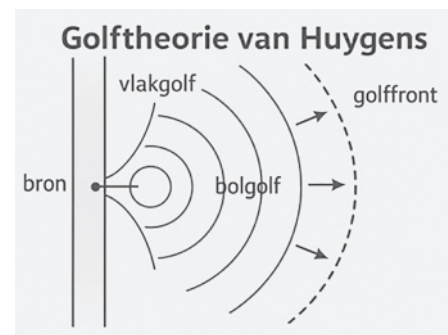
Binnen het verschijnsel reflectie zijn er vier begrippen, waarbij ik even stil wil staan: de weerkaatsing, breking, opname (absorptie), doorlating (transmissie) en polarisatie. Wanneer licht een nieuw medium binnengaat, verandert het van richting – breking. Soms verdwijnt het, opgenomen door materie – absorptie. En soms gaat het er dwars doorheen – transmissie. Na reflectie kan het licht teruggekaatst worden, terwijl het nog maar in één trillrichting beweegt – polarisatie.

In de samenleving lijkt het soms alsof we allemaal gepolariseerd zijn – dat we nog maar in één richting kunnen trillen. Terwijl licht pas echt rijk wordt als het in alle richtingen trilt. Misschien is dat een vorm van reflectie die we juist nodig hebben: weer openstaan voor de veelkleurigheid van het licht, van elkaar.

Dat zijn natuurkundige processen, maar ik herken ze in het dagelijks leven. Woorden kunnen breken, van richting veranderen als ze een andere geest binnengaan. Soms worden ze geabsorbeerd – iemand hoort iets, maar zegt niets, en toch verandert er iets vanbinnen. En soms gaat iets van waarheid, warmte of geloof dwars door alles heen.

De moderne natuurkunde heeft daar nog iets aan toegevoegd: de dualiteit van deeltje en golf. Licht is niet óf het ene óf het andere, maar beide tegelijk, afhankelijk van hoe we kijken. Zo ervaar ik ook de werkelijkheid. Ik ben een deeltje – stoffelijk, beperkt, tijdelijk – maar ik voel me tegelijk een golf, verbonden met iets dat groter is dan mijzelf.

Een ander moderne toevoeging is het verschijnsel diffractie. Golven, zoals licht en geluid, buigen af en verspreiden zich, wanneer ze door een kleine opening gaan of langs een obstakel. Dit gebeurt vooral wanneer de grootte van de opening of het obstakel vergelijkbaar is met de golflengte van de golf. Een bekend voorbeeld is geluid dat 'om de hoek' te horen is, wat komt doordat de geluidsgolven zich verspreiden langs de hoek. Licht doet dat net zo.

De oude Grieken wisten al van reflectie, lang voordat er natuurkunde bestond. Een zeevarend volk weet uit ervaring precies over de golven en de kracht van de winden op water. Hoe gevaarlijk hoog de golven kunnen opgezweept worden tegen een wal of rots in onbeschutte haven op midden op zee.

Verder hadden zij toen al een doorleefde kijk op de Psyche van de mens, zo denk ik aan het verhaal van Narcissus en Echo. Het spiegelgladde water dat een mens zijn spiegelbeeld voortoverft, en hoe je daarmee moet omgaan. Hun wereld was vol goden, nimfen en helden. Zelfs de elementen – aarde, water, vuur en lucht – waren beziel. Alles leefde, alles ademde betekenis. Hun meetkunde,

Lees verder op pagina 4

muziek en beeldende kunsten waren manieren om orde en harmonie te zoeken in wat hen omringde. De godenwereld van de Acropolis was hun reflectie van de Griekse samenleving op aarde.

Wij leven in een andere tijd. We hebben de natuurwetten en formules, we kennen de voorspelbaarheid van systemen. Dat geeft vertrouwen, maar het vervangt geen bezieling. De wereld lijkt soms ontzield, alsof het licht van geloof en verwondering niet meer overal doordringt en weerspiegeld wordt. Om de uitdaging over reflectie bij mij zelf op te pakken en juist niet alleen de optica van de natuurkunde, is misschien wel de reden, dat ik dit stukje schrijf. Niet de weerkaatsing van oppervlakken, maar de terugkeer van betekenis. Graag speculeer ik over het idee dat er grenzen zijn in de natuur, die juist de natuur zelve in stand houden. Waar het één begint en het ander eindigt en andersom. In de levende natuur is de boom met zijn wortels, die op de grens met de aarde zijn water met voedsel opnemen en op zijn bladeren op de grens met de lucht fotosynthese kunnen laten werken om koolstofdioxide en water om te zetten in glucose(suiker) en zuurstof.

Groene bladeren reflecteren van het zonlicht precies het groen en absorberen de rest. Je zou kunnen zeggen dat absorptie – anders dan reflectie en doorlaten – iets nieuws kan laten gebeuren. Om te doorgronden hoe fotosynthese werkt als proces kan de klassieke natuurkunde geen echte bijdrage leveren. Om licht als verschijnsel in de werkelijkheid volledig te kennen is moderne natuurkunde nodig: kwantummechanica.

Hoe met licht wordt omgegaan tegenwoordig, kan ik het beste een kort stukje uit één van mijn vele zoektochten op het internet hieronder laten zien:

1. Licht is primair datgene wat we waarnemen met onze ogen. Pas later bleek dat er ook licht is wat we niet kunnen zien.

2. Licht kunnen we met natuurkunde beschrijven als een energieverschijnsel: we noemen het dan 'elektromagnetische straling'. Die elektromagnetische straling kunnen we als deeltjes (fotonen) beschrijven of als elektromagnetische golven.

3. Licht kan zich gedragen als een verzameling deeltjes, gekwantificeerd. Die noemen we fotonen. Alle energie van, bijvoorbeeld, een lichtbundel wordt dan beschreven door de fotonen die deel uitmaken van die bundel. Dan kan je zeggen dat licht volledig bestaat uit fotonen. De energie van één foton is een precies pakketje, het deeltjeskarakter blijkt uit de waarneming dat de lichtenergie alleen in volledige pakketjes wordt opgenomen, dus niet in willekeurige hoeveelheden. Licht is gekwantificeerd.

4. Licht kan zich ook gedragen als een golf. Het golfkarakter van licht blijkt uit de waarneming dat licht interferentie vertoont: als je een lichtbundel door twee smalle spleetjes naast elkaar laat schijnen zie je achter die spleetjes donkere en lichte strookjes: een interferentiepatroon. Dat kan je verklaren door licht te beschrijven als een golfverschijnsel. Dan kan je zeggen dat licht *volledig* bestaat uit elektromagnetische golven.

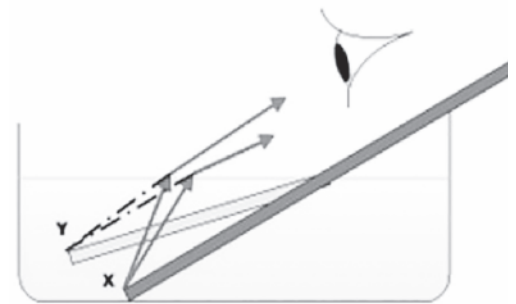
Terug naar de boom met bladeren en chlorofyl.

De lichtreactie begint wanneer een chlorofylmolecuul de energie uit zonlicht opvangt. Er komen twee elektronen vrij, die gebruikt worden in de 'elektronen transportketen'. Dit is een keten waar eiwitten steeds elektronen afgeven (reductoren) en elektronen opnemen (oxidatoren). De energie van de elektronen wordt vervolgens gebruikt om ATP (adenosinetrifosfaat, een molecuul wat energie kan opslaan) te vormen.

Bij mijn pogingen om dit verhaaltje te schrijven, stuurde ik steeds boodschappen naar mijn kenniscentrum of geheugen, maar kreeg mistige of wazige antwoorden terug. Ik denk dat de frequentie (F) en de golflengte (λ) van mijn hersengolven omgekeerd evenredig zijn. De golfsnelheid (v) bij mij is niet meer constant en neemt zelf af (growing old slowly)

De laatste golf die ik stuurde werd wél heel duidelijk teruggekaatst met de boodschap "Hou der maar mee op! Laat nog even zien wat Christiaan Huygens over een golf front heeft geschreven".

In de Nederlandse Gouden Eeuw stond wetenschap op een hoog niveau. De Nederlandse wis- en sterrenkundige Willebrord Snel van Royen (in zijn geschriften Snellius) publiceerde zijn natuurwet. Waarin hij beschrijft hoe een lichtstraal van richting verandert, wanneer deze van het ene optische medium naar het andere gaat. Zoals bijvoorbeeld van lucht naar glas of van lucht naar water. In Franse teksten heet de wet van Snellius (1580–1626) de wet van Descartes, die het optisch principe wel publiceerde en Snellius niet.

De andere beroemde wetenschapper was Christiaan Huygens, die zijn sporen als uitvinder van het slingeruurwerk verdiend heeft. Bovendien heeft hij een bijzonder werk verricht over het licht. Het is de moeite waard om zijn idee over licht en golven hier uitgebreid toe te lichten.

Uit Huygens' *Traité de la lumière* (1690).

« ...het deeltje van de materie, waarin een golf zich voortplant, moet zijn beweging niet alleen overbrengen op het dichtstbijzijnde deeltje... maar... op alle deeltjes, die het aanraken ... dus er moet zich rond elk deeltje een golf vormen, met dat deeltje in het centrum. »

Het originele (Franse) citaat

« ...la particule de la matière dans laquelle une onde s'étend, ne doit pas communiquer seulement son mouvement à la particule prochaine... mais... à toutes celles qui la touchent... De sorte qu'il faut qu'autour de chaque particule il se fasse une onde dont cette particule soit le centre. »

“Elk punt dat door het licht wordt bereikt, wordt het middelpunt van een nieuwe golf; en de omhulling van deze secundaire golven bepaalt de plaats van het golffront op het volgende ogenblik.”

De natuurkunde leert me hoe licht zich gedraagt, maar niet waarom ik naar het licht verlang. Daarvoor heb ik iets anders nodig — iets dat niet te meten is, maar te voelen: verbondenheid, liefde, bezieling.

* Let $op: \mathbb{I} \times \mathbb{I} \rightarrow \mathbb{I}$

Mondig. Bondig. Duurzaam

Door Thijs van Hoogstraten

Twee boeken verschijnen er rond de landelijk beraadsdag Mondig op Zondag, op Mennorode in Elspeet, 28 september jl.

Waarom wil ik deze samen bespreken? Omdat ze allebei afkomstig zijn uit het krachtenveld van de Broederschap, de ADS, zoals die zich toonde op die volle gemeentedag. En omdat ze allebei erg lezenswaard zijn.

Mondig Bondig. Dáárom Doopsgezind

Dit boek poogt antwoord te vinden op de vraag "Doopsgezind - wat is dat?" In de inleiding wordt al gezegd dat het daarmee geen doopsgezinde "canon" is en ook geen systematische volgorde kent, maar een uitnodiging om zelf vragen te stellen. Dat wil zeggen, als je meer wilt weten en je wilt je bezinnen op wat doopsgezind zijn voor jezelf en voor anderen inhoudt. Daarna volgt bespreking van acht "doopsgezinde kernwaarden".

De gekozen vorm is die van gesprekken met leden en buitenstaanders, telkens gevolgd door verdiepende beschouwingen. Die gaan dan over thema's als eigen keus, gemeenschap en avondmaal, geweld, behoud van de schepping, eerlijkheid en eed, priesterschap der gelovigen, de bijbel en verantwoordelijkheid voor anderen. Herkenbare doopsgezinde thema's. Het is kortom een

serieus boek, om eens rustig mee te gaan zitten. Als gezegd, het is geen rechtlijnige canon, en zeker geen catechismus, meer een uitdaging tot gesprek, dat je kunt voeren met jezelf of anderen. Het is mooi uitgegeven, zonder plaatjes, zeg ik er maar bij/

Klimaatbestuivers. Verhalen over doopsgezinden en het klimaat.

Dit boek(-je) is een vertaling uit het Engels. Het omvat een verzameling verhalen van doopsgezinden van over de hele wereld, met als doel een kruisbestuiving op gang te brengen. Ofwel elkaar te inspireren met verhalen hoe je vanuit doopsgezinde gemeenschappen de klimaatcrisis het hoofd zou kunnen bieden. Van Oeganda tot de Andes, van Colombia en de VS tot Nederland.

Oorspronkelijk verscheen het in 2023 onder de titel *Climate Pollinator* onder de hoede van het platform "Anabaptist Climate Collaborative". 48 verhalen uit 15 landen.

Die gaan over afval, hitte, droogte, maar ook over een lokaal verbod op plastic tassen in Indonesië en India, over composteren in Canada en over bomen planten in Malawi. Vanuit ons land wordt onder meer verteld van het GroeneKerken-netwerk, waar enkele gemeenten aan deelnemen. Verrassend leesbaar en divers - met tekeningen ditmaal.

Mondig. Bondig. Dáárom Doopsgezind

Uitgegeven door het Doopsgezind Seminarium, met steun van anderen, onder wie de ADS. 156 pagina's. Aldaar te bestellen. € 10 + verzendkosten *Klimaatbestuivers. Verhalen over doopsgezinden en het klimaat* Een uitgave van Doopsgezind Wereldwerk i.s.m. de functionaris duurzaamheid en vrede van de ADS. 112 pagina's. Aldaar te bestellen, alleen verzendkosten.

Reflectie is in mijn werk een dagelijkse handeling. Ik heb op een dag zo veel verschillende contacten met mensen en hun eigenheden en eigenaardigheden, dat er altijd wel iets is om op te reflecteren. We worden vanaf vroeg in de geneeskunde-opleiding gestimuleerd om te reflecteren en in de huisartsen-opleiding, die daarop volgde was het een hoeksteen van de opleiding.

De geschiedenis en de toekomst

Door Albertine Wendte-Voncken

Ook nu ik klaar ben is het reflecteren niet afgelopen. Een van de nascholingseisen is dat je per vijf jaar tenminste tien uur moet deelnemen aan intervisie, een vorm van reflectie samen met collega's, een voor mij uitermate waardevolle nascholingsvorm.

De uitdaging bij reflectie is om niet te lang in het verleden te blijven hangen, want reflecteren wordt dan rumineren, maar dat je het gedachtenspoor gebruikt als aanzet om vooruit te kijken en zo toekomstig gedrag te bestendigen en soms te veranderen.

Inmiddels kan ik bijna twintig jaar terugkijken als arts en bijna vijftien als huisarts en betrap ik mezelf er steeds meer op dat ik ook reflecteer op hoe de zorg verandert, zowel de indeling van de zorg, de dagelijkse zorgvraag als de vragen waarmee de patiënt op mijn spreekuur komt. Waar vroeger de buurvrouw zei dat iemand naar de dokter moest, werd het al snel Google waar symptomen doorheen gehaald werden en tegenwoordig is het ChatGPT waar mensen mee aankomen. Stuk voor stuk zijn het interessante startpunten van een gesprek over zorgen en wensen, hoewel ik de laatste tijd merk dat de mening van Chat vaak zwaarder wordt gewogen dan mijn mening. Dat levert dan weer een nieuwe uitdaging op in het gesprek en vaak ook stof tot reflectie na het gesprek.

Yuval Noah Harari reflecteerde in zijn beroemde boek *Sapiens* op "hoe wij het machtigste dier op aarde werden" en onder die titel bracht hij een paar jaar later een bewerking uit voor kinderen.

In het boek zet hij op heldere wijze uiteen hoe wij, de Homo Sapiens, de andere mensensoorten verdrukten door verhalen te vertellen en samen te werken. Hij beschrijft de geschiedenis van de mens vanaf de prehistorie tot nu. Het boek is gericht op kinderen, zonder een kinderlijke toon te gebruiken.

De belangrijkste boodschap van het boek is dat verhalen vertellen en samenwerking een soort superkrachten zijn, die je ook ten goede kan inzetten. Het sluit af met een aansporing om deze eigenschappen in de toekomst op een goede wijze in te zetten. Zo gebruikt hij het reflecteren op ons gedrag in de geschiedenis om een aanwijzing voor de toekomst te geven. Het is een goed leesbaar boek dat je vanaf een jaar of acht kan voorlezen of dat ze zelf kunnen lezen vanaf een jaar of tien.

Bent u ... ?

Door Thijs van Hoogstraten

Bij de grote 'Rode lijn' demonstratie van begin oktober sta ik bepaald niet in de voorhoede, maar zo'n beetje opzij, bij de het Amerikaanse consulaat. Alsof ik daar veiligheid zoek voor dit groot vertoon van verontwaardiging. Ondertussen hoor ik de toespraken, en het lawaai. Een gevoel van moedeloosheid overvalt me. Wat gaat dit nou toch oplossen. Ik was al van plan, weinig principieel, om naar huis te gaan.

Ik krijg iets in de hand gedrukt. Een folder. *Bereid voor de toekomst?* staat er bezwerend op. Ik kijk in de prikogen van een dame, helemaal in het rood gekleed, grijze krullen.

'Waar is dit van?' vraag ik haar. 'Bent u een christen?' is haar wedervraag.

Ik schrik een beetje. Ik ben niet zo goed in dit soort totaalvragen, deze al helemaal niet.

'Nou ja ... ik ben lid van een kerk ...' zeg ik dan, licht ontwijkend. Het voelt als een half antwoord. 'Maar ik weet niet of deze dag wel goed kan werken. Waar bent u overigens van?' 'De Zevendedags Adventisten. Houdt u van lezen?'

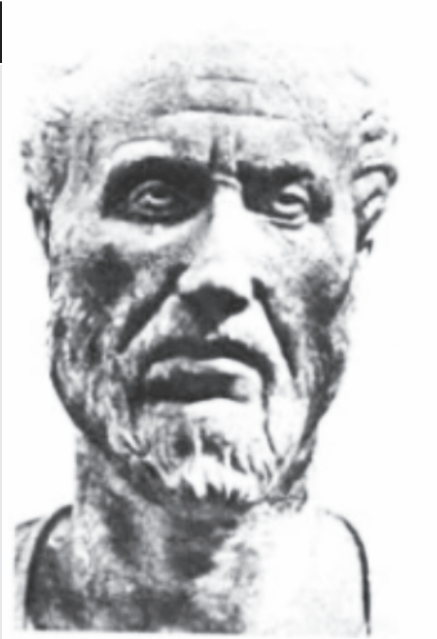
'Ja hoor, ik wil best iets van u lezen.' Ze grijpt in haar - ook al - rode tas, en haalt er een boekje uit. *De grote strijd* heet het. Een stevige handdruk wordt erop afgebeeld. 'Ja, als dat eens zou lukken' zeg ik, en ik wil doorlopen. 'Het gaat allemaal om goed en kwaad' roept mijn Adventiste me nog toe.

Thuis gekomen blijkt het boekje nogal heftig te sturen op Satan en het Laatste Oordeel, met plaatjes, alles met een onvervalst fundamentele saus. Niet mijn smaak.

Maar het is niet aan mij om over anderenmans geloof te oordelen. Die vraag 'Bent u een christen?' blijft bij me. Het goede moet toch overwinnen.

Naschrift

Een paar weken later wordt er op zondag gepreekt over het verhaal van de muren van de stad Jericho (Jozua 6). Zevenmaal moest het volk eromheen gaan, op de ramshoorn blazend; en op hun geschreeuw zouden de muren van die stad instorten. En zo geschiedde. Géén geschiedschrijving is dit, maar een geloofsverhaal, zo zegt de voorganger het. Geloven en volhouden. Dan kun je door muren heen breken. Ik denk weer aan de dag van die demonstratie. Zou dit zo kunnen kloppen? Ben ik een christen?

Plotinus

Door Karen Lammers

November nodigt in het bijzonder uit tot nagedachtenis van hen -mens en dier- die al zijn gegaan. De herinnering aan hen en hun tijd op aarde vult de leegte die zij hebben achtergelaten en houdt hen levend. Leven en dood zijn raadselachtig. Toen ik eens in een compendium over oude Griekse filosofen een hoofdstuk gewijd aan de platonicus Plotinus las, werd ik gegrepen door zijn ideeën over het universum en de hypostasen. Bestudering van zijn gedachten over de ziel heeft mijn voeling met deze filosoof en zijn levensvisie nog verdiept. Dat heeft enerzijds te maken met hoe hij zijn leven invult, namelijk in volledige toewijding aan de filosofie, en anderzijds hoe het denkproces bij hem vorm krijgt. Hij koos de Grieks filosofische methode van dialectiek om door zuiver denken, in dialoog met een ander of met zichzelf, de gedachten te scherpen en tot groter inzicht te komen. Tegelijkertijd onderkende hij ook dat je de dialectiek juist los moet laten omdat het Ene zich onttrekt aan woorden en vormen en dat contemplatief en intuïtief denken je uiteindelijk naar de ervaring met het Ene brengen.

In zijn geschriften tekent zich een diep ervaren van een bezielde wereld af. Zijn levensvisie en filosofie zijn verweven. Plotinus' levensvraag komt misschien wel voort uit zijn ervaringen van eenwording met wat hij noemt 'het Ene'. Porphyrius, een toegewijde en liefhebbende leerling die na Plotinus' dood alle filosofische verhandelingen van zijn leermeester op

schrift heeft gesteld, tekent het volgende op: 'Dikwijls wanneer ik in mezelf uit mijn lichaam ontwaak en ik buiten de andere dingen maar binnen in mezelf ben, zie ik een buitengewoon grote, wonderbare schoonheid. Ik ben er dán vooral van overtuigd dat ik tot het hogere behoort; door mijn activiteit heb ik de hoogste vorm van leven bereikt, ik ben met het goddelijke verenigd en daarin vind ik mijn fundament. Als ik tot die hoogste activiteit ben gekomen, heb ik mezelf verheven boven al het andere intelligibile. Maar als ik na dat stilstaan in het goddelijke uit de geest naar het analytisch denken ben afgedaald, dan worstel ik met het probleem hoe het toch komt dat ik ook nu weer afdaal, en hoe ooit de ziel in mijn lichaam is gekomen, terwijl ze toch zo'n schitterend wezen was zoals ze zich op zichzelf (aan mij) vertoonde, ofschoon ze in een lichaam verbleef.'

Als filosoof stond zijn leven in het teken van reflectie. Een scherp denker en subtiel waarnemer, die leefde voor het doorgronden van wat hem het meest aan het hart ging, de eenwording met het Ene. Wat is leven en waarom zijn we hier op aarde?

Plotinus' universum onderkent drie hypostasen, die zich in het intelligibile, dat geen ruimte en tijd kent, bevinden. Toch brengt Plotinus een hiërarchie van mate van volmaaktheid aan. De eerste hypostase is Het Ene, dat onbevattelijk

en onbeschrijfelijk is. Het Ene is buiten het zijn. Het is het vermogen van alles. Het Ene is niets van alle dingen, maar alles komt wel uit het Ene voort. De tweede hypostase, de Geest, komt direct uit het Ene voort. De Geest is in het zijnde en heeft alle dingen in zich.

Plotinus gebruikt als beeldtaal de zon voor het Ene en de stralenkrans rond de zon die erom heen draait als de Geest. De derde hypostase, de Alziel, komt voort uit de Geest en uit de Alziel komen de ziel van het heelal en de individuele zielen voort. De ziel blaast alles leven in. Zij is in beweging en doordeesemt de hele wereld. De ziel is dus de verbinder tussen enerzijds Ene en de geest en anderzijds de materie, die zij bezielt en tot leven brengt. Zij daalt met haar onderste deel af in de fysieke wereld, waar dingen opgedeeld zijn in tijd en ruimte, om zorg te geven, maar met haar bovenste deel is zij altijd verbonden met het hogere, ongedeeld, is zij gericht naar de Geest en via de Geest heeft zij kennis van het Ene. Plotinus gebruikt voor haar een metafoor van licht dat zich over de verschillende huizen verdeelt en door de ramen zich over de verschillende kamers verdeelt.

Zo is volgens Plotinus alles in de wereld bezielt, is het goddelijke in ons allemaal en zijn wij omringd en maken we deel uit van een bezielt en koesterend universum.

Met StayTuned naar Parijs!

Door Jeroen Koopman

Zondag 31 augustus kwam mijn collega Peter Ouwerkerk naar de Singelkerk om de gemeente in de 'open ruimte' te bedanken voor het collecteren voor orgeltienerproject StayTuned. Vanaf het begin werk ik met hem samen aan dit project, en inmiddels zitten de eerste 3 jaar er alweer op.

We zijn naar tal van kerken in Nederland geweest, en we hebben zo'n 70 à 80 orgeltieners weten te bereiken. Een paar hiervan zitten inmiddels zelfs op het Conservatorium. Ook zijn er enkele tieners die prijzen hebben gewonnen bij orgelconcoursen. Dat is in de eerste plaats de verdienste van de tiener en de eigen docent zelf, maar we zijn er ook trots op dat we deze deelnemers door middel van onze StayTuned-excursies kunnen inspireren en motiveren, door prachtige orgels en de beste docenten te faciliteren. Dat is ook bedoeling van onze stichting; dat we de jeugd tussen de 12 en 18 jaar inspireren en ook vooral te motiveren om door te gaan met orgel spelen. Zeker ook met het oog op de toekomst is het belangrijk dat er voldoende organisten zijn die de (historische) orgels in kerken kunnen blijven bespelen.

Parijs

Vanaf de aftrap van het project in 2022, we begonnen toen met een excursie dag in de Laurenskerk in Rotterdam, hebben we beloofd dat we na drie jaar naar Parijs zouden gaan. En die belofte hebben we waargemaakt afgelopen zomer! Met 15 tieners, en onze jonge artist-in-residence Alexander de Bie, zijn we op 21 juli met een touringcar naar Parijs gegaan. Diezelfde avond konden we terecht bij het beroemde 5-klaviers (!) Van Den Heuvel-orgel in de Saint-Eustache, waar de organist Thomas Ospital de deelnemers les gaf. Het is een van de beroemdste orgels ter wereld en het was dan ook een droom die uitkwam voor de tieners om daarop te mogen spelen.

De dag erna hebben we de orgels bespeeld van La Trinité, waar Olivier Messiaen organist was, en de Saint-

Gervais, waar de Couperin familie het orgel bespeelde, en de Saint-Etienne-du-Mont, waar Maurice Duruflé organist was. Deze organisten zijn ook belangrijke componisten, en het mag dan ook geen verrassing heten dat hun orgelmuziek op deze plekken fantastisch tot hun recht komt.

Op woensdag zijn we naar de kapel van het Paleis van Versailles geweest, en naar de nabijgelegen kathedraal. Door de organist Jean-Baptiste Robin, een vooraanstaand organist en componist, werden we rondgeleid door het paleis, en uiteraard mochten de tieners ook het instrument bespelen. Een unicum voor ons allemaal, want normaal gesproken kun je daar nooit terecht. Op donderdag zijn we naar Musée de la Musique geweest, waar duizenden muziek-instrumenten staan, en we maakten een rondvaart over de Seine.

5-klaviersorgel in Saint-Eustache in Parijs.

In de avond streken we neer in de Saint-Sulpice, de kerk waar onder andere Charles-Marie Widor organist was (die de compositie-docent was van onder andere Nadia Boulanger, Edgar Varèse en Arthur Honegger). De volgende ochtend, de laatste dag van onze trip, bespeelden we nog het orgel in La Madeleine, waar onder andere Gabriel Fauré, Camille Saint-Saëns en Jeanne Demessieux organist waren.

Het was voor iedereen een geweldige ervaring, zowel om te spelen als om naar elkaar te luisteren, les te krijgen van grote organisten, en de klanken te horen van de orgels die door beroemde componisten van vroeger ook werden bespeeld. Maar er werd ook veel gelachen, en de deelnemers hebben er weer nieuwe vrienden aan over gehouden. Dat is ook een van de voor-naamste redenen dat we deze excursies organiseren. We willen namelijk dat ze met hun orgelhobby niet in een isolement raken. De trip met de bus naar huis was dan ook heel gezellig, met veel verhalen en grappen, nieuwe vriendschappen, unieke ervaringen, en prachtige herinneringen!

Gedicht van de maand

gekozen door Thijs van Hoogstraten

De moeder de vrouw

*Ik ging naar Bommel om de brug te zien.
Ik zag de nieuwe brug. Twee overzijden
die elkaar vroeger schenen te vermijden,
worden weer burens. Een minuut of tien
dat ik daar lag, in 't gras, mijn thee gedronken,
mijn hoofd vol van het landschap wijd en zijd –
laat mij daar midden uit de oneindigheid
een stem vernemen dat mijn oren klonken.*

*Het was een vrouw. Het schip dat zij bevoer
kwam langzaam stroomaf door de brug gevaren.
Zij was alleen aan dek, zij stond bij 't roer,*

*en wat zij zong hoorde ik dat psalmen waren
O, dacht ik, o, dat daar mijn moeder voer.
Prijs God, zong zij, Zijn hand zal u bewaren.*

Een prachtig gedicht dat reflecteert op verlangen en weemoed. Een perfect sonnet is het ook, zo lijkt het, met klassiek rijmschema en al. Het gaat van horizontaal, het landschap, de brug, de stroom, het schip naar verticaal, zo zegt een commentaar. De gestalte, de moeder, diestaat en zingt omhoog naar God, "rechtstreeks [] een visioen, haaks op de eeuwige golven." "Het universele voortstromen en de dood, het heden en verleden, de actualiteit en de herinnering schuiven via haar ineen, verbonden door haar gezang."¹

Tijd, ruimte en godsvertrouwen tezamen in één hand. Ooit behoorde het tot de top tien van door het publiek gekozen favorieten. Het verscheen in 1934, ten tijde dat de nieuwe brug bij Zaltbommel inderdaad nèt af was. Inmiddels is die brug in 1996 al weer vervangen. De opvolger is vernoemd naar de dichter, en draagt de naam: "Martinus Nijhoffbrug".

1) Gerrit Komrij in *Trou moet blijken*, 2001, p.237. Mooie melodie, Frans 17e eeuw. Vertaald door J.W. Schulte Nordholt.

Een aantal van onze leden en vrienden woont niet in de regio Amsterdam, maar ver daarbuiten. Toch zijn zij vaak zeer betrokken. De redactie sprak met één van hen. Zr Els Kracht – Kousbroek (nu in de zeventig) woont in IJsselstein. Rond haar 19e werd zij gedoopt als lid van onze Amsterdamse gemeente. Na een leven vol omzwervingen is zij kortgeleden hier in Amsterdam weer lid geworden. Zij vertelt:

Van Amsterdam naar veraf en terug

Door Thijs van Hoogstraten

Amsterdam

"Ik ben opgegroeid in Den Helder. Op mijn 18e kwam ik naar Amsterdam, eerst op Schoevers, maar later koos ik toch voor een verpleegsteropleiding in het Wilhelmina gasthuis; en woonde ik in het zusterhuis. Op kerstavond ging voor het eerst met twee collega's naar een dienst in de Singelkerk. Mooi vond ik dat - thuis hadden we geen kerkelijke achtergrond. Daarna volgden, op de stille zondagen meer diensten waar ik heenging. Ik werd op een goed moment aangesproken, of ik niet meer wilde? En zo werd ik uiteindelijk gedoopt, door ds. Matthijssen. Mijn ouders waren daarbij, heel bijzonder. "Klop en u zal worden opengedaan" (Mt 7:7), dat was het bijbelwoord dat mij werd meegegeven."

Parijs en verder

"Maar het leven nam mij mee. Op de tennisbaan leerde ik mijn man Douwe kennen, student scheikunde was hij. Met hem ging ik naar Groningen, voor zijn promotie. Daarna raakten we getrouwd, snel-snel moest dat, want voor een onderzoeksbaan in Parijs moesten we getrouwd zijn ... Daar hebben we een jaar gewoond, voor mij eenzaam, maar tegelijk fantastisch. Een plan om voor een baan naar de VS te gaan, liep vast door de toenmalige oliecrisis. We kwamen toen terecht in Apeldoorn. Mijn man verruilde het rekenwerk van de theoretische scheikunde voor de wereld van automatisering bij Philips. Daarna werd het Eindhoven, uiteindelijk kwamen we

via Nieuwegein in IJsselstein, waar ik nu nog woon. Mijn man werd werkzaam bij de Rijksuniversiteit Utrecht in de automatisering, als laatste bij de juridische faculteit; later nog bij een groot advocatenkantoor. Ondertussen kregen we vier kinderen. Met één van die vier woon ik nu samen, en met haar zoon, mijn kleinzoon van 9. Het is heel rijk om zo met drie generaties onder één dak te kunnen leven. We hebben een mooi familiehuus, met veel ruimte, dat helpt."

Utrecht

"Na die eerste omzwervingen ben ik actief geraakt in de Doopsgezinde gemeente Utrecht. Al gauw zat ik in de kerkenraad, waar ze mij met mijn secretariële achtergrond wel konden gebruiken. Helaas ontstond er tweespalt over allerlei beleidszaken. Ik heb me toen teruggetrokken. "Dan kunnen wij weer eens wandelen in het bos, met de kinderen", zo reageerde mijn man toen. Hij is helaas in 2008 overleden. Maar "Utrecht" had ik toen al even achter me gelaten. Ik ben in die jaren ook weer gaan werken, nu als secretaresse."

Amsterdam

"Hoe ik dan weer in Amsterdam belandde? Op een zekere dag, zo'n twee jaar geleden, liep ik bij toeval eens langs de Singelkerk. Dat deed me toch wel wat. Daarna begon het er mee dat ik op "kerkdienst gemist" diensten ging beluisteren. Dat deed me goed en sprak me aan. Mooie preken, goede sfeer. Dat merkte je. En toen ben ik op een zondag de kerk weer eens binnengestapt. Ik voelde me meteen mijn gemak."

En nu

Er is wel verschil met vroeger. Niet in de inhoud van de preken of de taal. Die is nog steeds, na al die tijd, vertrouwd. Maar er is wel veel meer activiteit, naast de diensten. Muziek, concerten, kringen, een koor... Ik kan niet aan alles meedoen, dat is nu eenmaal zo. Laatst was ik wel mee met het H4H uitje, van de vier buurkerken in de binnenstad. Deze keer gingen we naar katholiek Haarlem. Interessant. Ook leuk om te vermelden dat ik onze nieuw Scipio-app aan een pastoor en de andere dominees liet zien. "O, wat mooi!" zeiden ze. Ze waren onder de indruk! Ik vind het zelf ook een mooi instrument voor de verbinding in de gemeente."

Tenslotte....

Je vraagt of ik nog een advies heb voor Doopsgezind Amsterdam ?

Ja, hoe zeg ik dat. Ik houd op de zondag wel mensen in het oog die ik niet ken. Want als je hier vreemd binnenkomt is het moeilijk om snel aansluiting te vinden. Al ben ik zelf nog te kort in de gemeente om leden en nieuwe gezichten goed te onderscheiden. Voor mij is het destijds ook zo gegaan. Ik werd aangesproken en ben gebleven, al zit er ruim vijftig jaar tussen. Laten we dat aanspreken een beetje koesteren, laten we daar alert op blijven."

Zr Kracht - dank voor deze nadere kennismaking! Je laat het zien. Waar je ook woont, dichtbij of verder af, je kunt hier thuis zijn in de gemeente. Gelukkig weten de leden en vrienden, die 'van buiten' zijn, dat ook heel goed. Ik heb het niet van mezelf, maar Erasmus schijnt gezegd te hebben.

***Afstand scheidt de lichamen,
niet de geesten***

With all the raids in DC and in neighboring towns here in Maryland/DC suburbs, with more and more human and civil rights under attack, I have often felt overwhelmed the last few months. Standing along Route 1 today (a road leading directly to DC a few miles down) with friends from church and many many hundreds of people further down Route 1 all the way to DC, with signs speaking our minds and many cheerful outfits, and thousands of cars honking in agreement, gave so much joy and the feeling we were taking our public space back. Showing up in community for our community.

Foto, opgestuurd door Anne Claire Frank, die met vrienden van haar kerk in Maryland langs Route 1 (snelweg van Florida naar de grens met Canada) met vele honderden mensen en duizenden auto's protesteren. Het geeft haar het gevoel de publieke ruimte terug te pakken voor hun gemeenschap.

Uit de kerkenraad

Ontmoeting en maaltijd met 'oude dienst'

Tijdens de kerkenraadsvergadering in oktober werd de maaltijd genuttigd samen met 'de oude dienst'. De oude diensters zijn leden die in het verleden kerkenraadslid zijn geweest en die de huidige kerkenraadsleden ondersteunen, met name op zondag. Het was een mooi gesprek, waarbij de huidige kerkenraadsleden leerden van de ervaringen uit het verleden. Tegelijkertijd is er het besef dat de tijden veranderen. Er werd uitgesproken dat het fijn en hoopvol is dat jongere generaties goed vertegenwoordigd zijn op zondag.

Een van de onderwerpen die naar voren kwam was de waarde van het groothuisbezoek. Dat zijn bijeenkomsten bij leden thuis, op buurtniveau. De vraag is of er in deze tijd animo voor is. Dat zal nader worden onderzocht en eventueel worden ondersteund en aangemoedigd. Het initiatief zal bij leden liggen die hun huis hiervoor open willen stellen. Mocht u belangstelling hebben dan horen we dat graag.

Een vraag die aan de orde kwam is wie er wanneer in de banken voorin zit en waarom dat eigenlijk zo is. Afspraak is dat het kerkenraadslid en "oude dienst" van dienst voorin de banken zitten. De belangrijkste reden is dat daarmee de kring rond is, en daarmee gelijkwaardigheid wordt gesymboliseerd. Ook zijn leden op die manier herkenbaar en aanspreekbaar na de dienst. Kerkenraadsleden die geen dienst hebben maar wel aanwezig zijn, zijn vrij om te kiezen waar zij gaan zitten. Oude diensters zijn van harte welkom om te kijken of er voldoende mensen zijn om in de banken te zitten. De kerkenraad hecht aan de vrijheid van deze formule.

Bestuur Rijpenhof

Op 16 oktober namen Mieke Hoogvliet en Oldrik Verloop afscheid van het bestuur van het Rijpenhof tijdens de Rijpenhofborrel. De kerkenraad heeft hen van harte bedankt voor hun jarenlange inzet voor de doopsgezinde gemeenschap in de stad. Wij zijn verheugd dat Elma Schlecht bereid is om zitting te nemen in het bestuur en we wensen haar veel succes en plezier in deze rol.

Invulling taken predikantenteam

Naar aanleiding van de volledige ziekmelding van Ewoud Roos sprak de kerkenraad verder over de toekomst. Er is besloten door te gaan op de weg zoals eerder vermeld: Henk Leegte en Essemie van Dunné nemen taken over. Daarnaast zullen we Jan van Aller blijven uitnodigen als vaste gastpredikant. We willen ook voor de Meerpadkerk een vaste gastpredikant zoeken. Ook gaan we met het oog op vernieuwing door met de ondersteuning van theologie studenten en nieuwe initiatieven, zoals Second Sundays.

Voortzetting Second Sundays

Tijdens de kerkenraadsvergadering in oktober werd het nieuwe initiatief 'Second Sundays' positief geëvalueerd.

Sinds begin dit jaar vindt er iedere tweede zondag van de maand een meertalige viering plaats, met muziek, gebed en een Schriftlezing, onder leiding van Nina Schroeder-van 't Schip. Aansluitend is er gelegenheid om samen te lunchen. De vieringen worden goed bezocht door expats, ingeburgerde internationale doopsgezinden en internationale studenten die op zoek zijn naar een vrijzinnige geloofsbeleving. Doordat de bezoekers tijdens het koffiedrinken na de reguliere dienst binnenkomen is er ook ruimte voor ontmoeting en gesprek met de bezoekers van de ochtenddienst.

De kerkenraad heeft besloten door te gaan met de ondersteuning van dit initiatief in 2026 en wil graag de betrokkenheid van de bezoekers bij onze gemeente vergroten.

De komende tijd zullen de vieringen worden verzorgd door vervangers in verband met het zwangerschapsverlof van Nina. De kerkenraad bedankt Nina voor haar inzet het afgelopen jaar en wenst haar een heel goed verlof toe. We kijken uit naar de voortzetting van de Second Sundays.

Samenstelling kerkenraad

Tijdens de kerkenraadsvergadering in oktober namen wij afscheid van Karen Lammers en werd de termijn van Jan Jaap Hangelbroek verlengd. Wij danken hen beiden voor hun inzet. Er is nog altijd een vacature voor een kerkenraadslid met portefeuille hofjes, die namens de kerkenraad zitting kan nemen in het bestuur van het Rijpenhof. Het is een mooie functie waarbij het kerkenraadswerk gecombineerd kan worden met betrokkenheid bij een van de mooiste hofjes in de stad, aan de Rozengracht. Mocht u interesse hebben dan hoort de kerkenraad dat graag.

Afsluiting 750 jaar Amsterdam & viering 350 jaar Oranjeappel

Op 18 oktober was het groot feest in de Singelkerk. Er kwamen 45 kinderen uit asielzoekerscentra en onze gemeente muziekworkshops volgen in de Singelkerk, onder leiding van Sounds for Freedom. Aansluitend was er een Concert door Orchestre Partout.

Het was een prachtige middag, waarmee ook het jaar met verschillende activiteiten van onze gemeente in het kader van "750 jaar Amsterdam, stad van vluchtelingen" werd afgesloten. Eerder dit jaar waren er onder andere ook een symposium tijdens het festival de Spirit of Amsterdam en een programma voor leerlingen van Amsterdamse middelbare scholen waarbij de bekroonde documentaire The Shadow Game werd vertoond.

Tijdens de muziekmiddag werd ook het 350-jarig bestaan van 'de Oranjeappel' gevierd. De Oranjeappel was een doopsgezind weeshuis en is vandaag de dag nog steeds een fonds waarmee jeugd wordt ondersteund. In de hal van de Singelkerk is een tentoonstelling ingericht over de geschiedenis van het weeshuis.

De kerkenraad dankt Liesbeth Groeneveld en Helma Verkleij van harte voor hun enorme inzet voor deze mooie activiteiten die bijdragen aan onderlinge verbondenheid.

Oproep

Singelkoor zoekt zangers...

Zoals de lezer weet kent onze gemeente een eigen koor: het Singelkoor.

Drie maal per maand repeteren we, op de zaterdagochtend, in de kerk, onder leiding van dirigent Gerard van Zeijl. Dat gaat altijd in een prettige sfeer. We tellen nu circa 16 leden. Een aantal malen per jaar zingen we in de dienst, meestal in de Singelkerk, soms elders.

Binnenkort zal dat weer zijn bij de gedachtenisdienst (23 november) en op kerstavond (24 december). Nieuwe stemmen zijn altijd welkom.

Met name zoeken we nu enkele **bassen** en **sopranen**.

Dus hierbij onze oproep: kom een keer meedoen! Als je noten kunt lezen is dat mooi meegenomen.

*Inlichtingen bij ondergetekende,
Thijs van Hoogstraten, of bij de dirigent
Gerard van Zeijl: g.zeijl1@chello.nl of 06-30034441.*

Toelichting bij de Agenda

9 november, 15.00-16.30 Youth of YOUkraine Concert

Join us for an afternoon of beautiful music by young and talented Ukrainians for Protect Ukraine Music is a universal language of peace and solidarity. Our purpose is to unite a community of music lovers and advocates for peace and justice around the incredible musical talent of young Ukrainian artists, to generate vital support for the people in Ukraine.

20 november, 12.30-13.25 Recital door Gerard van Zeijl (orgel) en David Harris (hobo)

Voorafgaand aan het concert, om 12.00 uur, zal Bob van der Laag een rondleiding door de Singelkerk geven. Toegang gratis.

22 november, 20.00-21.00 Windows – Lynne Leegte

'Windows' bestaat uit twee verlichte raamkozijnen en is een extensie van de raampartij van de 17e-eeuwse doopsgezinde Singelkerk erachter. Net als heden ten dage stond de godsdienstvrijheid destijds onder druk: ook in het relatief vrijdenkende, calvinistische Nederland. Stil maar krachtig nodigt Windows ons uit om na te denken over vrijheid – niet alleen bepaald door wet of beleid, maar ook door zichtbaarheid.

Geplaatst in de binnentuin bij de bescheiden gevel van de 17e-eeuwse Singelkerk, haalt het werk inspiratie uit de glazen ramen van de kerk – symbolen van geloof, geborgenheid en expressie.

De twee ramen aan de grachtzijde zijn een exacte kopie van de ramen van de kerk erachter. Door de hele gevel te verlichten, haalt Windows de kerk uit haar schuilplaats en zet haar in het volle zicht.

Meer informatie op de website: doopsgezindamsterdam.nl

28 november, 11.00-13.00 Breath of Freedom The Spirit of Amsterdam / ADE

Breath of Freedom is een ademconcert waar live-gecomponeerde elektronische muziek, ambient lagen en immersive soundscapes samensmelten met verbonden ademhaling. Onder begeleiding van ademcoach Simone Alicia en multi-instrumentalist Eveline Ypma, ontvouwt zich een zintuiglijke reis waarin adem en klank één worden. Wat start als een persoonlijke ademreis groeit uit tot een collectieve ervaring van diepe ontspanning en eenheid—waar muren van oordeel, verschillen, labels en hokjes langzaam vervagen.

28 november, 20.30-22.30 The Spirit / Ode aan de Twijfelaar

Songteksten in je hand, zingen uit volle borst en keihard vrijuit twijfelen.

In ode aan de twijfelaar vormen we samen het eerste agnospelkoor van fenomenale zangers, twee energieke muzikanten die de boel flink laten swingen, en een set ijersterke originele nummers.

Een 'dominee' probeert het publiek met veel passie te overtuigen van de zin van het leven, zonder zelf precies te weten wat dat eigenlijk inhoudt. En dat maakt het alleen maar leuker... En het mooiste van alles? Jij maakt deze ervaring compleet, want het koor bestaat uiteraard uit jou, het publiek. Met de songteksten in je hand mag je uit volle borst meezingen en vrijuit twijfelen.

Laat je meevoeren door de muziek en de unieke sfeer van samen zoeken naar antwoorden, of ze nu komen of niet.

Programma:

Raoul Heertje, Mattijs Verhallen, Eva Zwaving

29 november, 14.00-15.00 Camerata RCO strijkkwartert speelt samen met Jeroen Koopman

In de Singelkerk. Het programma wordt binnenkort bekendgemaakt: een avond vol passie en muzikaal samenspel die je niet wilt missen.

29 november, 16.30-21.00 The Road Home

An interactive evening of community and choral singing.

The Road Home takes you on an inner and shared journey through music, memories, and stories. Sung by voices from different backgrounds, united in one sound. It's not just a concert; it's a soulful experience that guides you on a road home.

Stories will be told by migrants and Dutch people, and these stories will be accompanied by choral music from two choirs. The evening will be interactive; the audience is invited to share their thoughts, participate, and sing along. Dutch, English, Iranian, Swedish, Arabic, Nepali, Ukrainian, Norwegian.

Kaarten via The Road Home (workshop + concert) - The Spirit of Amsterdam.

30 november, 17.00-18.00 Preek van de Leek, Olcay Gülsen

"Er zit kracht in kwetsbaarheid."

Olcay Gulsen doet dit jaar de Preek van de Leek tijdens The Spirit of Amsterdam.

Bekend van haar ondernemerschap en openhartige televisiewerk, wist Olcay de afgelopen jaren indruk te maken met haar documentaires en programma's over huiselijk geweld, vrouwenemancipatie en mentale gezondheid.

Hoe blijf je trouw aan jezelf in een tijd vol meningen en verwachtingen?

Tijdens de dienst collecteert Olcay voor Orange the World – de wereldwijde campagne tegen geweld tegen vrouwen. Met medewerking van Naaz, zang.

Meer informatie op de website doopsgezindamsterdam.nl

30 november, 17.00-18.00 Preek van de Leek, Olcay Gülsen

"Er zit kracht in kwetsbaarheid."

Olcay Gulsen doet dit jaar de Preek van de Leek tijdens The Spirit of Amsterdam.

Bekend van haar ondernemerschap en openhartige televisiewerk, wist Olcay de afgelopen jaren indruk te maken met haar documentaires en programma's over huiselijk geweld, vrouwenemancipatie en mentale gezondheid.

Hoe blijf je trouw aan jezelf in een tijd vol meningen en verwachtingen?

Tijdens de dienst collecteert Olcay voor Orange the World – de wereldwijde campagne tegen geweld tegen vrouwen. Met medewerking van Naaz, zang.

Meer informatie op de website doopsgezindamsterdam.nl

Het team

Essemie van Dunné
voorganger, jongeren-
en opbouwwerker
in Noord
t 06 48 35 07 25
e.vandunne@
doopsgezindamsterdam.nl

Joke van der Heide
jongerenwerk
t 06 17 96 43 71
j.vanderheide@
doopsgezindamsterdam.nl

Henk Leegte
predikant
t 06 45 62 62 70
h.leegte@
doopsgezindamsterdam.nl

Ewoud Roos
predikant
t 06 34 11 50 00
e.roos@
doopsgezindamsterdam.nl

Liliane van der Steur
jeugdwerker
t 06 21 39 75 44
l.vandersteur@
doopsgezindamsterdam.nl

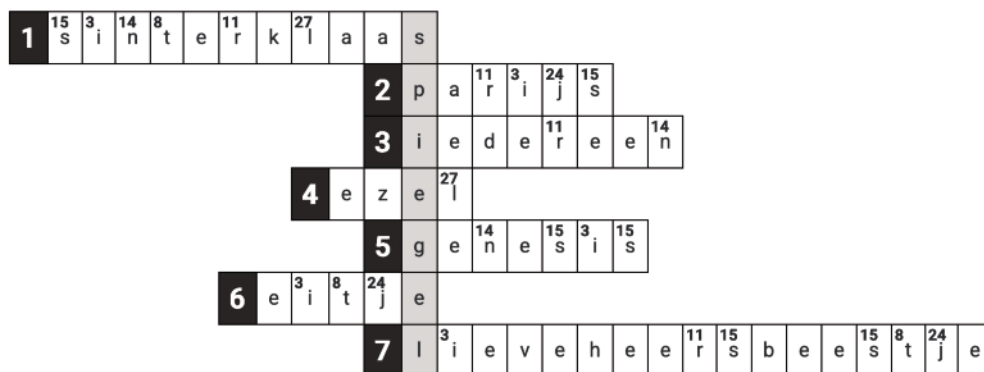
November

• za 1 nov	Koorrepetitie	Singelkerk	10.30 uur
• zo 2 nov	Herdenking omgekomen vluchtelingen	Mozes en Aaronker	15.00 - 16.00 uur
• za 8 nov	Koorrepetitie	Singelkerk	10.30 uur
• 10-16 nov	Klimaatweek; diverse initiatieven		
• za 15 nov	Leerhuis: D. van der Sluis: Abraham	Singelkerk	10.00 - 14.15 uur
• za 8 nov	22 nov. Leerhuis Abraham	Singelkerk	10.00 - 14.15 uur
• za 22 nov	Koorrepetitie	Singelkerk	10.30 uur
• za 22 nov	Concert: Con Brio, Vrouwen in de muziek	Singelkerk	20.00 - 21.00 uur
• do 27 nov	tot 18 jan. Light Festival in A'dam	Singelkerk	
• vr 28 nov	Breath of Freedom/ADE	Singelkerk	11.00 - 13.00 uur
• vr 28 nov	Spirit: Ode aan Twijfelaars	Singelkerk	20.30 - 22.30 uur
• za 29 nov	Koorrepetitie	Singelkerk	10.30 uur
• za 29 nov	Singelk. Conc.:RCO Camerata	Singelkerk	14.00 -15.00 uur
• za 29 nov	Road Home	Singelkerk	16.30 - 21.00 uur
• zo 30 nov	Preek van de Leek: Ulcay Gülen	Singelkerk	17.00 -18.00 uur

Zie voor meer informatie:

Toelichting bij de Agenda en de website van de gemeente: doopsgezindamsterdam.nl

Filippine oplossing

Collectebestemmingen November

2 november – 'Uit het Krijt'

Met het project 'Uit het Krijt' worden kwetsbare mensen met beperkte schulden (maximaal € 5.000) geholpen bij het simpel en snel aflossen van schulden. In de meeste gevallen komt deze groep met beperkte schulden niet in aanmerking voor een schuld-hulpverleningstraject, dat overigens drie jaar duurt. Maar omdat er niet afgelost of betaald kan worden lopen de schulden snel enorm op vanwege opgelegde boetes en opgelegde kosten voor deurwaarders. Nadat er aan een aantal criteria is voldaan, worden de schulden binnen vier weken door het project 'Uit het Krijt' afgelost, waarbij vervolgens altijd afspraken gemaakt worden en begeleiding wordt gegeven om niet opnieuw schulden te krijgen. Op deze manier kunnen mensen hun leven weer snel op orde krijgen.

NL79 TRIO 0379 3155 64

t.n.v. Regenbooggroep t.b.v. 'Uit het Krijt'

9 november – Doopsgezinde geloofsopbouw en solidariteit: Zuid- en Midden-Amerika

Van 1 tot 4 juni 2025 werd in Nederland de 20e *Believers Church Conference* gehouden. De *Believers Church Conference* is sinds 1967 een initiatief van doopsgezinden en baptisten, met een groeiende focus op deelname vanuit het zuidelijk halfrond. Om de conferentie mogelijk te maken is financiële ondersteuning noodzakelijk. Met uw bijdrage hopen we vier deelnemers aan de conferentie te laten deelnemen en verschillende ontmoetingen te organiseren.

NL19 ABNA 0243 4938 86 t.n.v. Algemene Doopsgezinde Sociëteit te Amsterdam, o.v.v. 'Stichting DGS'.

16 november – Kruispost

De stichting Kruispost geeft primaire medische hulp aan onverzekerden die tussen wal en schip vallen en mensen in geestelijke nood d.m.v. de exploitatie van een medisch centrum in de binnenstad waar gratis medische en psychosociale hulp wordt gegeven. De aard van de hulpverlening is vergelijkbaar met die van een huisartsenpraktijk.

NL22 ABNA 0437 2953 70

t.n.v. St. Vrienden Kruispost

23 november – Doopsgezind Amsterdam

Projecten in eigen gemeente.

NL16 INGB 0000 78 0000

t.n.v. Verenigde Doopsgezinde gemeente Amsterdam.

30 november – Stoelenproject

Het Stoelenproject is de meest laagdrempelige avond- en nachtopvang van Amsterdam. De opvang is sober, maar veilig, warm en gratis. Elke avond en nacht verblijven er 45 daklozen in de opvang aan de Marnixstraat. Van 15 september tot en met 30 april realiseren ze sinds 1989 ieder seizoen weer 10.000 overnachtingen met 75 vrijwilligers.

NL42 INGB 0001 3205 98

Stoelenproject, Amsterdam

7 december – Gemeenteondersteuning

ADS-collecte ten bate van projecten voor gemeenteopbouw.

NL19 ABNA 0243 4938 86

t.n.v. Alg. Doopsgez. Sociëteit te Amsterdam, o.v.v. gemeenteondersteuning

Kopij voor het volgende nummer vóór **12 november 2025** sturen aan Mieke Krebber
Mail: m.krebber@chello.nl
Adres: Dulcie Septemberpad 73,
1093 NK Amsterdam
(telefoon 020-6731926).

De redactie behoudt zich het recht voor artikelen in te korten of niet op te nemen.

Secretariaat en administratie

Singel 452
1017 AW Amsterdam
kerk (020) 623 45 88
kosterij@doopsgezindamsterdam.nl
secretariaat (020) 624 65 73
secretaris@doopsgezindamsterdam.nl
boekhouding (020) 627 70 72
gironummer
NL11INGB0000141442 (VDGA)
website:
www.doopsgezindamsterdam.nl
website van de ADS: www.ads.nl

COLOFON

idA, in dit Amsterdam
Maandblad voor geloof
en gemeentelven van
Doopsgezind Amsterdam.

Redactie

Joke van der Heide
Thijs van Hoogstraten
Karen Lammers
Liliane van der Steur
Wim de Vries Lentsch
Mieke Krebber (eindredacteur)

Ontwerp en realisatie

Ontwerpgroep Lâle, www.lale.nl
(033) 462 46 93

Verzending idA via het secretariaat:
e-mail: secretaris@doopsgezindamsterdam.nl

Als u niet in de dienst aanwezig kon zijn en toch iets wilt bijdragen aan het project kunt u dat via het aangegeven bankrekeningnummer doen of via de Givt-app.

KERKDIENTEN NOVEMBER 2025

	Singelkerk Centrum 10.30 uur	Meerpada Noord 10.15 uur	Collectebestemming
2 november	ds H. Leegte	E.M.L. van Dunné**	'Uit het krijt' NL79 TRIO 0379 3155 64 t.n.v. Regenbooggroep t.b.v. 'Uit het Krijt'
9 november Second Sunday: Multilingual service: 11.30 uur	ds J. van Aller*	Geen dienst	DG geloofsopbouw en solidariteit: Zuid- en Midden-Amerika NL19 ABNA 0243 4938 86 t.n.v. Algemene Doopsgezinde Sociëteit te Amsterdam, o.v.v. 'Stichting DGS'
16 november	ds H. Leegte	E.M.L. van Dunné**	Stichting Kruispost NL22 ABNA 0437 2953 70 t.n.v. St. Vrienden Kruispost
23 november Gedachtenisdienst	ds H. Leegte	Geen dienst	Doopsgezind Amsterdam NL16 INGB 0000 78 0000 t.n.v. Verenigde Doopsgezinde gemeente Amsterdam.
30 november Eerste advent			Stoelenproject NL42 INGB 0001 3205 98 Stoelenproject, Amsterdam
Preek van de Leek 17.00 uur	Ulcay Gülen		Orange the World de wereldwijde campagne tegen geweld tegen vrouwen
7 december Tweede advent	ds J. van Aller	E.M.L. van Dunné**	Projecten gemeenteondersteuning NL19 ABNA 0243 4938 86 t.n.v. Alg. Doopsgez. Sociëteit te Amsterdam, o.v.v. gemeenteondersteuning

* Kom -in-de-kring en Kinderkerk.

** Als er dienst is aan het Meerpada is er ook kinderdienst.